

YTTRANDE

Dnr N2017/00222/HL

Regeringskansliet
Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm den 22 mars 2017

För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1)

Sammanfattning

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att

- en vägledning ska utarbetas för hur landsbygdernas värden och utvecklingsmöjligheter ska kunna redovisas inom ramen för den kommunala översiktsplaneringen,
- särskilda landsbygdslån för byggande av egna hem, hyresrätter, ägarlägenheter, kooperativa hyresrätter och bostadsrätter i landsbygderna bör utredas,
- en nationell vägledning ska utarbetas för kommunerna om hur ett serviceperspektiv kan tillföras den kommunala översiktsplaneringen,
- förslag som innebär en försämring av postservicen i landsbygderna ska avvisas, samt att
- kreditinstitutens ansvar för att tillgodose sina kunders behov av betaltjänster och kontanthantering regleras i lag.

Allmänt

Sveriges glesbygder avfolkas. I synnerhet yrkesverksamma yngre människor lämnar för städerna, medan en åldrande befolkning stannar kvar på landsbygden. Det är med andra ord hög tid att stärka landsbygderna.

Tidpunkten är alltså illa vald för att försämrade samhällsviktig verksamhet som postutdelning och postinsamling, grundläggande betaltjänster, apoteksombud samt teletjänster som bredband.

SPF Seniorerna

Hantverkargatan 25, Box 225 74, 104 22 Stockholm

Tel 08-692 32 50 info@spfseniorerna.se

Org nr 88 80 00-2830 Pg 607678-0 Bg 5959-0182

www.spfseniorerna.se

5.1. Landsbygderna i den kommunala översiktsplaneringen

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Boverket ska få i uppdrag att utarbeta en vägledning för hur landsbygdernas värden och utvecklingsmöjligheter ska kunna redovisas inom ramen för den kommunala översiktsplaneringen.

God samhällsplanering är viktig i alla kommuner, även i landsbygdsdelarna. Översiktsplaneringen är särskilt viktig i landsbygder, vilka riskerar att behandlas styvmoderligt i den fysiska planeringen, särskilt när det finns en dominerande huvudtätort i kommunen. Det är sålunda viktigt att uppdra åt Boverket att utarbeta vägledningar och synsätt. Därvid är det nödvändigt att utgå från att landsbygder är av olika karaktär. De ser olika ut i olika delar av landet. De har olika förutsättningar, bland annat med anledning av om det rör sig om landsbygder som fått sina olika identiteter beroende av de förhärskande näringsgrenarna i förfluten tid eller i nutid. Det kan vara gamla industriorter, serviceorter för jord- och skogsbruk, fiskelägen stationssamhällen, turistorter, sockencentrum etc. Det är viktigt att fastslå att det rör sig om en särskild typ av samhällsplanering.

Fysisk planering karaktäriseras ibland som determinativ, respektive konditionell, samhällsplanering. Det är den senare typen som är bäst tillämplig i landsbygdssammanhang, där det är svårare att vara styrande – peka med hela handen och säga exakt hur det ska det vara. Istället måste planeringen där passa på att göras saker när tillfällen och lägen ges.

Det finns många förutfattade meningar och konventioner om hur bebyggelse ska gestaltas ”på landsbygden”. Bostäder ska vara högst två våningar och ska vara uppförda med trästommar. 150 år av statliga bygg- och brandbestämmelser har dikterat höjden. Därför bor den seniora befolkningen i våra landsbygder i den typen av hisslösa bostäder och därmed är de per definition otillgängliga. Det är omvittnat att hemtjänsten i landsbygder kan vara dubbelt så dyr som den är stadsmässigare sammanhang. Behovet av tillgängliga bostäder är stort, särskilt i landsbygdernas centralorter, vilket bland annat konstaterats i *Bostäder att bo kvar i* (SOU 2015:85)

Därför anser SPF seniorerna att det i den fysiska planeringen för landsbygder, med stor omsorgsfullhet, bör hitta lokaliseringar för högre bebyggelse lämpliga för seniorhus, trygghetsbostäder eller vad man vill kalla det. Det är det angeläget att framhålla, när allmänna intressen står mot varandra, att bostadsbyggande är ett allmänt intresse, som också ska tillgodoses. De bostäder som den äldre befolkningen lämnar på våra landsbygder kan var attraktiva som bostäder för inflyttande barnfamiljer eller generationsväxlingsbostäder inom företag på orten med mera.

5.2.1 Förbättrade krediter för byggande av bostäder i landsbygderna

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att regeringen bör utreda om långivning till boende i landsbygderna underlättas genom införandet av särskilda landsbygdslån för byggande av egna hem, hyresrätter, ägarlägenheter, kooperativa hyresrätter och bostadsrätter i landsbygderna.

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag om att statligt garanterade bostadslån med stor skyndsamhet ska utredas. Banker lånar inte ut till bostadsbyggande på orter som de bedömer som ekonomiskt svaga. Även byggnadsföretag och entreprenörer har svårt att få kreditiv på normala villkor till bostadsbyggande.

6.2.1 Statlig vägledning till kommunernas arbete med lokal serviceutveckling

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Boverket ska få i uppdrag att utarbeta en nationell vägledning till kommunerna om hur ett serviceperspektiv kan tillföras den kommunala översiktsplaneringen.

Merparten av landets äldre vill bo kvar hemma eller i alla fall i området eller samhället där de bor idag. Hos gruppen äldre finns dokumenterat att större förändringar oftare påverkar den psykiska hälsan negativt. Stressen med att tvingas bryta upp från sin hemvanda miljö påskyndar framför allt depressioner och demens, som i sin tur kan leda till svårare somatiska sjukdomar. För att äldre som bor i glesbygd ska kunna bo kvar där är det därför nödvändigt att det finns tillgång till en grundläggande nivå av kommersiell och offentlig service. Det handlar då främst om dagligvaror, drivmedel, post, bredband, grundläggande betaltjänster och apoteksombud.

6.2.2 Den samhällsomfattande posttjänsten i landsbygderna

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att regeringen i beredningen av 2015 års postlagsutrednings betänkanden avvisar de förslag som innebär en försämring av postservice i landsbygderna.

SPF Seniorerna menar att postverksamheten bör regleras med tanke på dess betydelse för samhället och dess invånare. Förbundet förordar en reglering som i första hand ser till den enskildes behov och bygger på ambitionen att gynna både invånare och samhället.

En reglering ska vara till för att garantera postkunderna en godtagbar postservice oavsett var i landet kunden har sin hemvist. Reglering behövs också för att undvika att tillhandahållaren utnyttjar möjlig flexibilitet till förfång för postkunden. Särskilt gäller detta i förhållande till äldre i glesbygd. Behovet hos den åldrande befolkningen i glesbygd bör tillfredsställas på motsvarande sätt som andra invånares behov tillgodoses. Dessutom skulle ett tydligare regelverk i sig underlätta tillsynen av postmarknaden.

Det är viktigt att ta hänsyn till att de äldsta är den grupp som generellt har lägst andel internetanvändare. Detta kommer naturligtvis att förändras efter hand som yngre datorvana individer blir äldre. Men än så länge är de äldre en grupp som bör särbehandlas i dessa avseenden.

För många äldre är kostnaden påtaglig för dator, bredband och smart telefon. För några är kostnaden oöverstiglig. Teknik ska inte utestänga människor från delaktighet och gemenskap eller från att ta del av grundläggande service. Det ska inte krävas en dator eller smart telefon för att sända brev till varandra.

Många människor står utanför den digitala utvecklingen. Visserligen har mer än 90 procent av befolkningen en dator samt tillgång till och använder internet. Den digitala användningen av internet ökar i alla åldersgrupper, men de digitala klyftorna finns kvar bland de äldre. Drygt 600 000 invånare står vid sidan av internet. Hälften av de äldsta (över 75 år) är icke-användare.

Skillnaderna mellan generationerna är avsevärd. Var tredje pensionär känner sig delaktig i informationssamhället – resten gör det inte. Det är främst bland pensionärerna som icke-användarna av internet finns. Av de som uppger att de inte kan något om datorer är två av tre pensionärer. Här bidrar den digitala klyftan till en konflikt mellan de som står utanför den nya tekniken och de som känner sig och är inkluderade.

Hur många som har eller kan få problem med vardagstekniken som omger oss är svårt att säga. Forskning pekar på att gruppen växer. Det handlar bland andra om de med tidig demens eller lindrig kognitiv svikt, personer med utvecklingsstörning samt de som haft en stroke, men även om äldre i allmänhet. Även friska äldre har ibland svårt att hänga med eftersom tekniken utvecklas och uppdateras så fort.

6.2.3 Kreditinstitutens ansvar för betaltjänster och kontanthantering behöver lagregleras

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att kreditinstitutens ansvar för att tillgodose sina kunders behov av betaltjänster och kontanthantering regleras i lag, samt att även företag och föreningar ska omfattas av rätten att öppna betalkonton med grundläggande funktioner, som uttag och insättning av kontanter.

Betalkontodirektivet ger Europas konsumenter en ovillkorlig rätt att fortsätta använda kontanter från ett betalkonto över disk eller i uttagsautomater. Sverige är som medlemsstat ansvarig för att säkerställa detta. Det framgår av direktivets artikel 17 c).

Därutöver ska Sverige enligt betalkontodirektivet se till att kreditinstitut inte diskriminerar konsumenter på någon av de grunder som anges i artikel 21 av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (Artikel 15). Stadgans bestämmelse om icke-diskriminering slår fast att
”All diskriminering på grund av bland annat (...) funktionshinder, ålder (...) ska vara förbjuden.”

I enlighet med betalkontodirektivet (2014/92/EU) ska Sverige se till att alla eller ett tillräckligt antal kreditinstitut erbjuder konsumenterna betalkonton med grundläggande

funktioner (Artikel 16). Sådana grundläggande funktioner är bland andra tjänster som möjliggör uttag av kontanter inom unionen från betalkonto över disk eller i uttagsautomater under eller utanför kreditinstitutets öppettider (Artikel 17 c).

Två syften med att Sverige ska säkerställa att ett tillräckligt antal kreditinstitut erbjuder kontanthantering anges i direktivet:

- att garantera att samtliga konsumenter har tillgång till betalkonton med kontanthantering, och
- att förhindra snedvridning av konkurrensen (Artikel 16).

SPF Seniorerna anser att möjligheten till att använda kontanta betalmedel genom lag ska fastslås som en individuell rättighet.

Om inga krav ställs på kreditinstitutens utbud av kontanttjänster kommer dessa att avvecklas och småningom helt försvinna från marknaden. Bankföreningens statistik visar att över hälften av bankkontoren var kontantlösa vid utgången av 2014. Under 2015 har ännu fler bankkontor gjorts kontantlösa.

I länsstyrelsernas årsrapport 2015 *Bevakning av grundläggande betaltjänster* uppmärksammas att bland andra seniorer, personer med vissa funktionsnedsättningar, nyanlända och personer med dålig ekonomi inte i tillräcklig utsträckning kan ta del av digitala betaltjänster och därför har behov av kontanttjänster. Vidare finns vissa geografiska områden där brister i tekniken och bredbandstäckningen leder till att digitala betalsätt fungerar mindre bra och därmed gör personer, organisationer och företag i sådana områden beroende av kontanter. I dessa områden är det främst tillgången till insättningstjänster som brister eller saknas helt.

I nyss nämnda områden är personer, organisationer och företag hänvisade till kreditinstituten för att göra insättningar. När det gäller uttag av kontanter finns oftast fler aktörer som tillhandahåller den tjänsten.

SPF Seniorerna anser att det går att utforma en lagstiftning som både säkerställer konsumenters rätt till betalkonto med kontant service samtidigt som den är konkurrensneutral.

I detta ärende har förbundsstyrelsen beslutat. Martin Engman, samhällspolitisk chef, har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också sakkunnig Fredrik von Platen deltagit.

Christina Rogestam
Förbundsordförande